

חוי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

בגליון השבוע

עלון מס'

85

הלכות שבת: מלאכת זורה - שימוש בספריי ריח בשבת • מלאכת טוחן - חיתוך סלט ירקות בשבת.

דעת ודין: רפואה והלכה - האם יש ליידיע את החולה אודות מצבו הבריאותי הקשה, או שמא עדיף שיסתירו זאת ממנו?

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

הלכות שבת

האם מותר לברור חלה מהמקפיא זמן רב לפני הסעודה ע"מ שתפשיר לפני הסעודה?

מי שצריך להוציא מהמקפיא חלה לצורך הסעודה, וחלה זו עומדת בערבובייה עם שאר דברים בתוך המקפיא, דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א והגר"י קרליץ שליט"א שאסור לבררה ממקפיא זמן רב קודם הסעודה, אפילו אם זמן זה נצרך בשביל שתספיק להפשיר קודם הסעודה. והטעם, כיון שסוף סוף אין דעתו לאוכלה לאלתר (מובא בספר אורחות שבת ס"ג סעיף נ"ה והערה נ"ד). אבל דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שכל זה במאכל שאין קפידה אצל אנשים לעשות פעולה זו אפילו שלא בסמוך לסעודה, אבל מאכל שרגילים אנשים להפשירו דווקא בסמוך לסעודה, מותר לברור בזמן הנצרך לזה קודם הסעודה. (עיין שש"כ פ"ג הערה ר' שכתב בשם הגרש"ז זצ"ל להתיר בכל מקרה, אך בחלק ג' פ"ג הערה ר' חזר בו).

מלאכת זורה

מלאכת "זורה" היא אחת מל"ט אבות מלאכות שהיו במשכן. וענינה: שלאחר הדישה דהיינו פירוק גרעיני התבואה מהשיבולים, היו זורקים את הגרעינים המעורבים בשיבולים כלפי מעלה בזמן שנושבת הרוח, ואז השיבולים שהם קלים עפים למרחוק והגרעינים שהם כבדים יותר נופלים במקומם. ובאמת שיסוד המלאכה היא כמלאכת "בורר" דהיינו הפרדת הפסולת מהאוכל, אלא ששונה היא מלאכת זורה במה שנעשית ע"י הרוח.

האם מותר להשתמש בספריי ריח טוב בחדר?

הרמ"א (סוף סי' ש"ט) כותב בשם הירושלמי "הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק, חייב משום זורה". והיינו שהירושלמי סובר

דבר העורך

אלול!

קול דודי דופק...

חז"ל אומרים [בבא מציעא פה] 'כל מי שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם'. ודרשו כן מן הפסוק 'לא ימושו מפוך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך - אמר ד' מעתה ועד עולם'.

שאלו לאחד מגדולי הדורות, הכיצד יתכן, א"כ, שיהיה אדם מישראל שאינו תלמיד חכם, הלא בנים אנו לאבותינו אברהם יצחק ויעקב, שהיו תלמידי חכמים, ואיך יהיה אחד מזרעם שאינו תלמיד חכם.

השיב ואמר, בגמ' שם נאמר כי לאחר ג' דורות 'תורה מחזרת על אכסניא שלה'. אכן, התורה מחזרת על אכסניה שלה, אולם יש מי שסוגר בעדה את הדלת....

ימים אלו, ימי אלול, בהם הקב"ה כביכול דופק אחר כותלנו, בא בתחומנו לעוררנו. דרשו ד' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. חובתנו בשעה זו, באופן מיוחד, 'לא לסגור את הדלת'.

כמה פעמים הבטחנו לעצמנו לעסוק בלימוד ההלכה, ולו בשביל ידיעת ההלכות הבסיסיות הנחוצות לכל איש יהודי. כמה פעמים התחלנו ו'נשברנו' אחרי פעמים ספורות, בהיעדר כלים מתאימים.

זה הזמן להתחיל ברצינות. לפחות נהיה כאותו אדם שנטל המטאטא בידו והחל בניקוי השלג המצטבר, להראות שהתחיל, שעשה פעולה בכיוון.

נתחיל, ברצינות, ומן השמים יסייעו בידינו.

העורך

הלכות שבת - המשך

לחתוך דק בסמוך לסעודה נלמד מהלכות בורר, ושם מותר רק כשעושה ביד ולא בכלי, שעשייה בכלי מוגדרת כמלאכה ולא כדרך אכילה (מ"ב שם, וביאור הלכה ד"ה מידי דהוה אבורר).

בגליון הבא:

• ריסוק פירות וירקות האם דינו כטחינה?

• מה דין ריסוק בננה או אבוקדו שנתרכו היטב?

• תפוחי אדמה שנתרכו היטב ע"י הבישול האם מותר לרסקם?

• האם מותר לפרר גבינה קשה או ביצים בשבת?

הב"י שגם מי שרוצה לאכול מיד יזהר לחתוך חתיכות גדולות קצת, וכך יצא ידי כולם.

ד. אין איסור טחינה בדבר מאכל אלא בגדל בקרקע, אבל מאכלים שאינם גדלים בקרקע כבשר וביצים וכדו' אין בהם איסור טוחן, אולם, בכל אופן אסור לטחון בכלי המיוחד לטחינה, משום שזה כעובדין דחול (שו"ע שם סעיף ט' ו' ועיין חו"א או"ח סי' ב"ז ד"ה מש"כ).

ה. אין טוחן אחר טוחן, והיינו שדבר שהיה טחון כבר פעם לחלקים הרבה אפילו אם חזר וחברם [כגון קמח שעשה ממנה פת] אין איסור לטחנו פעם שנייה (רמ"א שם סעיף י"ב).

שבמלאכת זורה נאסר כל פיזור איזה דבר ע"י הרוח, ואע"פ שאין בזה הפרדת פסולת מאוכל.

וכתב המ"ב (ס"ק ס"ז) על דברי הרמ"א הנ"ל, שלא ראינו מי שחושש לזה כיון שאינו מתכוון לזה, וכ"ש שאין זה דרך זורה. וביאר שם בביאור הלכה (ד"ה מפזר וכו') בשם הגאון רבי עקיבא איגר שאין מלאכת זורה אלא בבירית פסולת מן האוכל (ועיי"ש בבאה"ל מה שכתב עוד בזה).

ומשום כך כתבו הפוסקים שמותר להשתמש בתרסיס [- ספריי] לפיזור ריח טוב בחדר, ואע"פ שזה נעשה ע"י פיזור טיפות קטנות של בושם (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' כ"ו עיי"ש, ספר אורחות שבת פ"ג סעיף קל"ה בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א).

אשה הרוצה להכין סלט ירקות לסעודת השבת כיצד עליה לחתוך את הירקות?

נתבאר לעיל שאיסור טוחן ישנו אפילו בירקות שאפשר לאוכלם חיים, ומשום כך כתב הש"וע שאסור לחתוך את הירקות "דק דק". אלא שכתב הביאור הלכה (סי' שכ"א סעיף י"ב ד"ה המחנה) בשם ספר יראים שלא נודע לנו שיעור דקות. אמנם זה ברור שחתיכות גדולות מותר לחתוך. וחיתוך ירקות לפרוסות מותר, כיון שאין זה נחשב טחינה כלל היות והוא מחלקו לחלקים ולא דק דק (אג"מ ח"ד סי' ע"ד טוחן אות ד').

וכל זה רק כשמכינה את הירקות לסלט זמן רב לפני הסעודה, אבל אם מכינה את הסלט בסמוך לסעודה, מעיקר הדין מותר לחתוך אפילו חתיכות דקות (רמ"א שם). ושיעור הזמן שנחשב בסמוך לסעודה, היינו מזמן יציאת האנשים מבית הכנסת, וכפי שנתבאר לעיל בהלכות בורר בשיעור "סמוך לסעודה" (מ"ב סי' שכ"א ס"ק מ"ה). אלא שכתב המ"ב (שם) שנכון לעשות כמו שכתב הב"י, שכדי לצאת דעת כל הפוסקים אפילו כשמכין סמוך לסעודה לא לחתוך חתיכות קטנות ממש אלא גדולות קצת. ומ"מ המקילין לחתוך דק דק בסמוך לסעודה אין למחות בידם.

ויש לדעת, שאף המקילין לחתוך את הירקות דק דק בסמוך לסעודה, יזהרו שלא לחתוך את הירקות בכלי המיועד לזה כגון 'פומפיה' וכדו'. ואיסור זה הוא מן התורה ולא רק משום עובדין דחול, מכיון שכל ההיתר

מלאכת טוחן

מלאכת "טוחן" היא אחת מל"ט אבות מלאכות שהיו במשכן. וענינה: חילוק גוף אחד להרבה חלקים (רמב"ם הלכות שבת פ"ז ה"ה).

וראשית נכתוב כאן כמה כללים במלאכה זו, ואח"כ בעז"ה נדון בדוגמאות מעשיות השייכות לזה.

א. איסור טוחן אינו שייך רק לדברי מאכל, אלא אפילו טחינה של מתכת או עץ ע"מ להשתמש בנסורת, ג"כ אסורה מן התורה (רמב"ם שם).

ב. מלאכה זו אסורה בין אם טוחן ע"י כלי ובין אם טוחן ביד, ואפילו ע"י לעיסה בפה [שלא ע"מ לאכול] ג"כ אסורה (מ"ב סי' שכ"א ס"ק ל"ו).

ג. טחינה באוכלים אסורה בין בירקות שאינם ראויים לאכלם חיים וטחנם ע"מ לבשלן, ובין בשאר ירקות ופירות שראויים לאוכלן חיים, ומשום כך אסור לחתוך ירקות 'דק דק' (שו"ע סי' שכ"א סעיף י"ב ומ"ב ס"ק ל"ח).

ברם, אם עושה כן בסמוך לאכילה, מותר לחתכם אפילו לחתיכות דקות. והטעם, שכאשר חותך בסמוך לאכילה אין ע"ז שם מלאכה אלא דרך אכילה, שלא אסרה תורה לאדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות (רמ"א שם ומ"ב ס"ק מ"ד). אולם, כתב המ"ב (שם) שיש מפקפקין על היתר זה, והביא דברי

לעילוי נשמת

הרב חיים
 בן אברהם

תנצב"ה
 הוקדש ע"י הרב מ.טלר הי"ו

לעילוי נשמת

מרת פרידי
 בת מרדכי ע"ה

תנצב"ה
 הוקדש ע"י הרב מ.טלר הי"ו

לעילוי נשמת

מרת חיה שרה מלאווער
 בת יוסף ומרים פרונזסקי ע"ה

תנצב"ה
 הוקדש ע"י הגב' פ.שטריגלר תחי'

לעילוי נשמת

מרת נחמה שרה
 בת רבי מאיר ברנשטיין ע"ה

תנצב"ה
 הוקדש ע"י משפחת שטרן

דעת ודין

מאת הדיין הרב יצחק צבי אושנסקי שליט"א

רפואה והלכה

גילוי מצב רפואי

נחל לדון בשיתוף החולה במצבו הקשה. כמה מקורות אנו מוצאים בהלכה לכך שאסור לאדם לדבר עם חולה על כך שסופו קרוב או דברים מצערים אחרים, בכדי שלא לייאשו ובכך בעצם לקרב את מותו.

הטור (יורה דעה סימן שלח) מביא את דברי הגמרא בשבת לב ע"א ומוסיף עליהם עוד את דברי הרמב"ן בתורת האדם, וכך כתב שם הטור אודות גוסס הנוטה למות: "מי שחלה ונטה למות אומרים לו התוודה שכן דרך המומתים מתוודים וכו'. וכדי שלא ישבר לבו אומרים לו 'הרבה התוודו ולא מתו, והרבה שלא התוודו ומתו וכו' שבשכר שאתה מתוודה אתה חי וכו'". וכל אלו הדברים אין אומרים לו לא בפני עם הארץ ולא בפני נשים ולא בפני קטנים שמא יבכו וישברו את לבו."

נמצאנו למדים עד כמה יש לסובבים את החולה להקפיד שלא לייאש את החולה בכך שמזכירים לו את מותו הקרוב, הלכך מדברים עמו בעדינות יתר על הוידוי, וכן לא אומרים זאת בפני כאלו שיכולים לבכות ובכך לשבור את לבו ולייאש אותו מרפואתו.

הב"ח שם מוסיף: "ומשמע דדוקא בנטה למות, אבל בלא נטה למות אין אומרים לו שיתוודה, כדי שלא יהיה נשבר לבו וכו' מכל מקום כשאומרים לו לאדם התוודה וכו' יודע שמסוכן הוא מאוד, דאם לא כן לא

היו מזכירין מיתתו בפניו, ויהא נשבר לבו, לפיכך אין אומרים לו כך אלא בנטה למות". עם חולה אשר מצבו אינו כה קשה אין לדבר אודות הוידוי, שמא יחשוב שימיו ספורים, ישבר לבו ויתייאש מרפואתו.

הסיבה שבחולה מסוכן מזכירים אנו לו להתוודות למרות החשש שמא ישבר לבו, היא משום שאי אפשר לו למות בלא להתוודות, שזהו עיקר גדול וזכות לנפש להביאו לחיי עולם הבא, כמובא בערוך השולחן (יורה דעה סימן שלח).

נמצאנו למדים עד כמה יש לסובבים את החולה להקפיד שלא לייאש את החולה

הודעת בשורה קשה לחולה

הטור (יורה דעה סימן שלז) מביא הלכה המובאת במסכת שמחות, וכך כתב: "חולה שמת לו מת אין מודיעים אותו שמא תיטרף דעתו עליו, ואין קורעין חלוקו ואין בוכין ואין מספידים בפניו, שלא ישבר את לבו, ומשתיקים את המנחמים מפניו". כן פסק גם השולחן ערוך שם.

הב"ח שם מבאר מהו החשש בכך שיראה החולה את כל הצער שמסביב: "דכיון שרואה החולה שזה הפלוני מת ובוכין ומספידין עליו בפניו, נשבר לבו מפחדו שמא ימות גם הוא

וכו". האוירה הקשה מסביב עלולה להחמיר את מצבו של החולה בכך שמעוררת אצלו את החשש שמא ימות גם הוא.

בספר ערוך השולחן (שם סעיף ב) מחדד עוד יותר את העניין, ומוסיף: "ומזה יש ללמוד שאסור לגרום שום צער להחולה, ויראו לשמח לבבו בכל היכולת". יש לדבר עם החולה רק בדברים משמחים ומעודדים ואין להזכיר לו דברים מצערים המזכירים את המיתה, שמא תיטרף דעתו ויתייאש מרפואתו.

שיתוף וגילוי העשויים להועיל

ברם, אם שיתוף החולה במצבו הקשה יכול להועיל לעצם הטיפול נראה לכאורה שניתן לספר לו אודות מצבו. בכגון זה, אם החולה לא יודע שמחלתו זו עלולה לסכן את חייו, כדאי לשתף אותו בידעה זו כדי שישתף פעולה עם הרופאים ביתר שאת ויקבל את כל הטיפולים הניתנים לו.

כן נראה גם בדברי הערוך השולחן שהובאו לעיל, שכאשר עומד האדם סמוך למיתתו יש לדבר עמו אודות הוידוי משום התועלת הגדולה בענין, שזהו עיקר גדול וזכות לנפש להביאו לחיי עולם הבא.

ראיה לכך ניתן היה להביא מהמובא במלכים ב פרק כ פסוק א "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה". ישעיהו הנביא מודיע

חשוב לדעת

עריכה מחודשת לתכנית שבת

בימים אלו עוברת תכנית שבת הגהה ועריכה מחודשת.

המעוניינים לקבל את חלק ג' הלכות בונה צד וקושר, בגרסה חדשה מוזמנים להתקשר למשרדינו, או לשלוח מייל.

השיעורים נשלחים חנים באמצעות הדוא"ל בלבד ללומדים שכבר למדו את הלכות שבת אלו.

יהודי יקר!

הקדש את הגליון הבא

לעילוי נשמת יקיריך

לנחת מהילדים, סייעתא דשמיא

והצלחה בכל העניינים

הביאו ברכה אל ביתכם

גליונות מי דעת נלמדים על שולחן

השבת ברבים מבתי ישראל

דעת ודין - המשך

בהחלט לעודד אותו וליתן לו את התמיכה הנפשית אשר כה חשובה והכרחית וכו'. ונ"ל שבכל מקרה צריך הרופא קודם כל לגלות את מצבו האמיתי של החולה לבני המשפחה הקרובים ביותר של החולה, ואחרי כן, עמם ובידיעתם, גם לגלות לחולה את מחלתו ואת טיב הטיפולים המומלצים עבורו וכו'."

בנוגע לחולה סופני כותב שם: "אך אם האבחנה נעשתה מאוחר כשהמחלה היא בשלב מתקדם ואין מקום לטיפול במחלה עצמה ורק ינתן טיפול תמיכתי להפחית ככל האפשר מסבלו של החולה, אז נ"ל שודאי אין מקום, ברוב רובם של המקרים, לגלות לחולה את מצבו או את טיב מחלתו, אך כמובן צריכים להודיע לבני משפחתו הקרובים אליו". לאחר מכן ממשיך שם ומביא מקורות שאין לסמוך בודאות על איבחנו של הרופא שאומר שימיו של החולה ספורים, וישועת ה' כהרף עין וכו'.

אין להסתמך לדינא על המובא במאמר, ובכל מקרה ואחת משאלות אלו הינה למעשה, יש לשאול מורה הוראה מובהק כיצד לנהוג.

לעצם הטיפול בו, נראה לכאורה שניתן לספר לו אודות מצבו, כמובא לעיל.

ועי' בספר נשמת אברהם (חלק ב סימן שלח ס"ק א שם דן בענין זה, והביא דברי שו"ת בצל החכמה (חלק ב סימן נה) הכותב: "חולה שקבעו הרופאים שהוא נגוף במחלת הסרטן, יש להעלים דעת הרופאים מידיעת החולה".

ועי' בספר נשמת אברהם הכותב בענין זה: "היום למעשה קשה מאוד להסתיר מחולה סרטן את טיב מחלתו, ובמיוחד שרובם מקבלים טיפול ע"י הקרנות וכימותרפיה וכו'. יותר מזה, ב"ה אחוז ההצלחה בטיפול בחולים אלה הולך וגדל ובהרבה מקרים ניתן לא רק להאריך חיי החולה, אלא גם להביא להחלמה שלימה ממחלתו, ואם לא מגלים לחולה באופן ישיר את טיב מחלתו יחד עם כל התקווה שיש בטיפול, הוא ודאי יחשוב על מצבו על הצד הגרוע ביותר, ואדרבא האי ידיעה, ויותר גרוע, הידיעה הלא נכונה והמוטעית, תביא אותו לייאוש ולשברון הלב. לעומת זאת, כשמספרים לו על מחלתו, הוא יכול לגלות לרופא את מחשבותיו ופחדיו, ובשיחות גלויות אפשר

מפורשות לחזקיהו המלך שסופו קרוב, וזאת משום סיבה מיוחדת, כדי שיטרח חזקיהו לקיים מצות פרו ורבו, כמובא בילקוט שמעוני. שם מובא שאמר לו הנביא 'מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא משום שלא עסקת בפריה ורביה', ולמרות שראה חזקיהו שעתידי לצאת ממנו בן לא טוב, בכל זאת "בהדי כבשי רחמנא למה לך וכו' ומאי דניחא קמי דקודשא בריך הוא ליעבד". נראה א"כ שמשום סיבה מיוחדת שהיא לתועלת, ניתן להודיע לחולה על מותו הקרוב. ואולם יש לדחות הראיה ולומר ששם אמר לו ישעיה זאת בתור עונש על כך שלא קיים פרו ורבו, ולא דוקא לתועלת העתיד. כן יש לעיין אי ניתן להביא ראיות מצווי הקב"ה ע"י נביאיו.

ובכן, ביחס לשאלת שיתוף החולה בחוליו הקשה, נראה ע"פ כל הנ"ל שעדיף שלא ישתפו את החולה בדבר מצבו הקשה (אם לא באופן שיכול הסיפור להועיל לריפוי עצמו). נראה שבכגון זה עדיפה השתיקה (או שטוש המצב) ולא שיספרו לחולה את ההפך מהאמת. אם שיתוף החולה במצבו הקשה יכול להועיל

מרכז למודי דעת

מהיום תוכל לשלב למודי הלכה בתוך סדר היום העמוס שלך. הצטרף עוד היום לשעורי ההלכה מבית למודי דעת הנשלחים לאלפי בתים בארץ ובעולם ומביאים את הלומד לרמה גבוהה בידיעת הלכה.

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והיתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיניות.
- הכנה מושלמת לבחינות ברבנות.
- מוכר לשנת שבתון

